

Wilde narcis

Tekst

Joan D.D. Hofman

Narcissen wild? Die haal je in het voorjaar toch bij de bloemist, of je hebt ze met een gekocht bollenpakket in de tuin? Toch is er een narcis die echt inheems is, al komt die in ons land nauwelijks meer in het 'wild' voor. Maar gelukkig is hij er nog. Vooral in Zuid-Drenthe is hij nog te vinden op boerenerven. Acties zijn gaande om deze zeer zeldzame soort te behouden.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in kwartaalblad nr. 96 (december 2017) van Stichting Het Drentse Landschap.

→ Wilde narcis op een boerenerv in Ruinerwold

Iedereen kent de gele Trompetnarcis die oorspronkelijk uit Zuidwest-Europa komt en die in vele variëteiten wordt gekweekt. Weinigen weten dat er een narcis is die van nature in onze regio voorkomt, de Wilde narcis. In ons land groeide hij in beekdalen, vochtige graslanden en loofbossen. In het 'wild' komt hij alleen nog zeer sporadisch voor in Limburgse hellingbossen, die aansluiten bij het gebied van Ardennen en Eifel waar hij minder zeldzaam is. Buiten Zuid-Limburg waren Drenthe en aansluitende delen van Zuidoost-Friesland en Noordwest-Overijssel de belangrijkste kern in zijn Nederlandse verspreidingsgebied. Rond 1900 zorgden boeren in die streken ervoor dat de narcissen uit de graslanden naar het erf werden overgebracht. Of ze dat voor verrijking van de siertuin deden of om hun vee te beschermen tegen de giftigheid van de narcissen, is onduidelijk. In elk geval zal het uitsteken wel een rol hebben gespeeld bij het verdwijnen uit hun natuurlijke standplaatsen, maar ook veranderingen in het beheer, waterhuishouding en bemesting zullen daaraan debet zijn.

Tijloos

Dat de Wilde narcis hier van origine thuis hoort blijkt ook uit oude flora-beschrijvingen van eeuwen geleden. De voor ons land oudste vermelding vinden we in het Cruydt-boeck van de befaamde Nederlandse arts/botanicus Dodonaeus die in de 16e eeuw hoogleraar geneeskunde in Leiden was. Hij gebruikte naast de naam Wilde narcis ook de naam Geele Tijdloosen; de naam 'tijloos' is daarna tot de dag van vandaag blijven bestaan. In het Drents wordt deze benaming ook gebruikt, de 'tieloos'n'. Uit de frequente vermeldingen door de eeuwen heen kun je vermoeden dat deze narcis in de geschikte standplaatsen algemeen was.

De Wilde narcis geldt nu als zeer zeldzaam en staat in de hoogste groep van de Rode Lijst van te beschermen plantensoorten. Dankzij het als sierplant overbrengen naar tuinen is de soort binnen zijn oorspronkelijke regio behouden bij boerderijen op erven en in boomgaarden en van daaruit plaatselijk verwilderd in bermen en slootkanten. De door sommigen in Drenthe gebruikte naam 'boerenarcis' is dan ook niet verwonderlijk. In de loop der tijd heeft ook verder transport plaatsgevonden en treffen we de soort soms ook aan in dorpstuintjes en als stinsenplant rond stinsen, borgen en havezaten.

Bolgewas

De Wilde narcis is er vroeg bij. De plant bloeit in maart tot in april, eerder dan de Trompetnarcis. Kenmerkend is dat het 'scherm' (bloemdekklippen) bleekgeel is en de 'trompet' (bijkroon) knalgeel. Anders dan bij de Trompetnarcis is de trompet recht en aan het eind maar een beetje verwijfd met een gekroesde kraag. De bloemen zijn meestal geknikt. Verder is hij kleiner dan de Trompetnarcis. De bladeren verschijnen al heel vroeg. De periode om voedingsstoffen op te bouwen

← Volop bloeiende wilde narcis op een boerenerv in Schoonebeek

en in de bol op te slaan, is maar kort en dan moet elk zonnestraaltje worden benut. De voedingsstoffen zijn nodig voor de bloei, maar ook om nieuwe bollen te vormen (nevenbollen). Die nevenbollen zijn belangrijk voor de vermeerdering en hebben als effect dat Wilde narcissen in groepjes staan omdat elke bol maar één bloemstengel ontwikkelt. Ook vermeerderd de narcis zich door zaad. De zwarte zaadjes hebben een aanhangseltje dat mierenbroodje wordt genoemd. Dit dingetje is een lekkernij voor mieren die aldus de zaden verslepen. Al komen de mieren er niet ver mee, de verspreiding is wat effectiever dan door die nevenbollen.

Acties voor behoud

Omdat het zo'n bijzondere soort is, heeft de Werkgroep Florakartering Drenthe de verspreiding van de Wilde narcis in beeld gebracht. Daarbij bleek dat de soort niet alleen in Zuid-Drenthe op boerenerven voorkomt, maar ook in het dal van de Drentsche Aa. Ook in Zuidoost-Friesland en Noordwest-Overijssel is intensief gespeurd naar de Wilde narcis. Zo kunnen eventueel beschermingsmaatregelen worden getroffen. Het Drentse Landschap heeft op een locatie in Zuid-Drenthe oorspronkelijk Drentse bollen uitgeplant in een hersteld beekdalgrasland, een actie om ons natuurlijk erfgoed te bewaren.

Ook spelen er op dit moment andere acties om de Wilde narcis weer terug te brengen naar haar oorspronkelijke leefgebied, de Drentse beekdalen. Als u Wilde narcissen heeft, kunt u aan de instandhouding bijdragen door beperkt te plukken opdat er voldoende zaad kan worden gevormd. Maai ze vooral niet voordat het blad helemaal afgestorven is. Bij herinrichting van de tuin moet u de bolletjes koesteren en ze weer een geschikt plekje geven...

